

SKELETNO PLANO GROBIŠČE NA HRIBU PRI KRKAVČAH

VINKO ŠRIBAR

Narodni muzej, Ljubljana

Skoraj kilometer severovzhodno od vasi Krkavče (obč. Piran) je kota 236 m. Na njenem južnem pobočju je parcela št. 838 kat. obč. Krkavče, ki sega do severnega roba zaselka Hrib. Na vzhodnem in južnem pobočju so obdelovalne površine. Zahodno in severno pobočje je neobdelano. Okoli 50 m severneje od kote, v vogalu med cesto Krkavče—Šmarje in potjo proti Švabom, je vaško pokopališče (sl. 1: 1).

Na prehodu na neobdelano površino ob severnem in jugozahodnem robu njive parc. 838 je vzpetina, ki na severni in zahodni strani pada naglo v ca. 2 m globok jarek. Površina vzpetine je neravna in močno razgibana ter zarasla s travo in drugim plevelom. Na površju je veliko kosov laporja raznih dimenzij ter drobni koščki ometa.

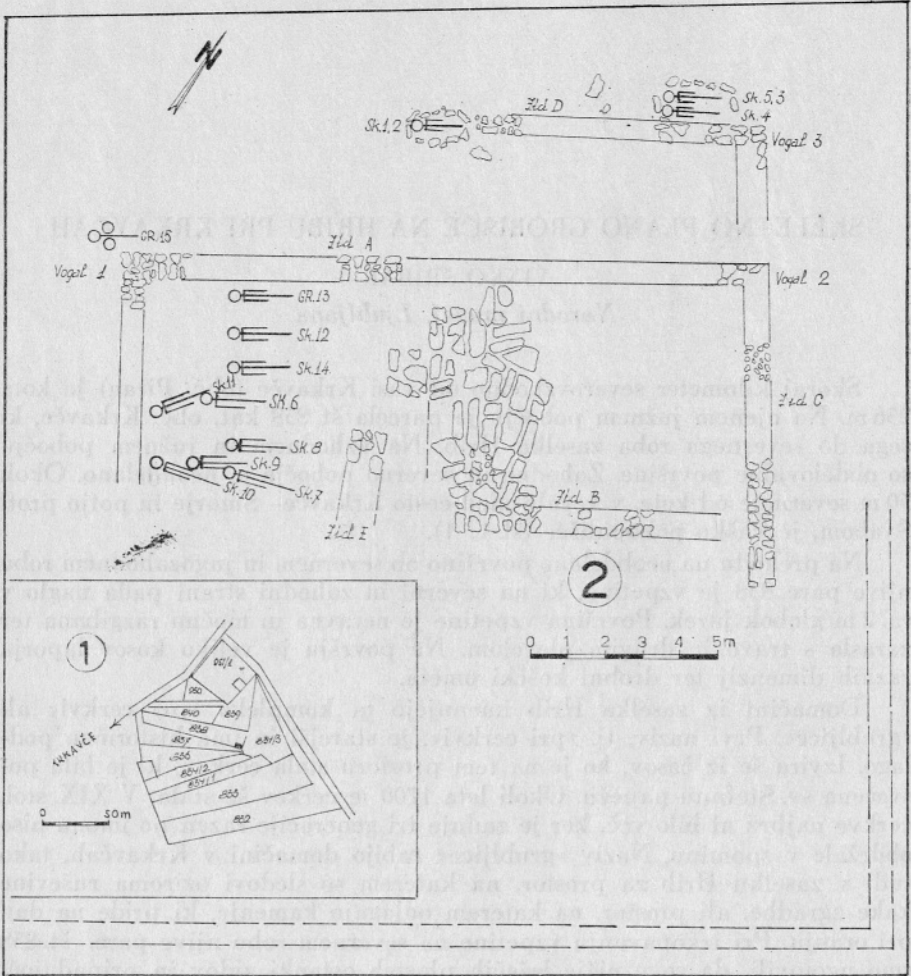
Domačini iz zaselka Hrib imenujejo ta kompleks »pri cerkvi« ali »grubljice«. Prvi naziv, tj. »pri cerkvi«, je starejši in ima historično podlago. Izvira še iz časov, ko je na tem prostoru stala cerkev, ki je bila posvečena sv. Štefanu papežu. Okoli leta 1700 je cerkev še stala. V XIX. stol. cerkve najbrž ni bilo več, ker je zadnje tri generacije razen po imenu niso obdržale v spominu. Naziv »grubljice« rabijo domačini v Krkavčah, tako tudi v zaselku Hrib za prostor, na katerem so sledovi oziroma ruševine kake zgradbe, ali prostor, na katerem odlagajo kamenje, ki pride na dan pri oranju. Pri izkopavanju vzpetine na severnem robu njive parc. št. 838 smo ugotovili, da so v nižje ležečih plasteh ostanki zidov in pripadajoči gradbeni material. Pod površino je bilo drobno kamenje, ki je prišlo sem z odlaganjem.

Sonde na tem mestu je izvršil Narodni muzej v Ljubljani, dela pa je vodil avtor tega poročila.

V jugovzhodnem vogalu parcele št. 838 smo izkopali sondo velikosti 15×20 m. Daljša stranica sonde je tekla ob južni, krajša pa ob vzhodni meji omenjene parcele. Tu je prišel na dan večji kompleks zidov, ki smo jih razčlenili, kot sledi: (sl. 1: 2) A, B, C, D, in E:

Zid A med vogaloma 1 in 2 teče od jugozahoda proti severovzhodu. Iz vogala št. 1 teče pravokotnica proti jugovzhodu. Paralelno s to pravokotnico teče iz vogala 3 zid C.

Zid B teče paralelno z zidom A in pravokotno na zid C, vendar se ga ne dotika. Z zidom B je organsko povezan tlak iz velikih lapornatih plošč, ki sega tesno do zidu A.

Sl. 1. Krkavče. 1. Katastrski načrt z vrisano sondo. 2. Tloris grobišča in ostanki zidov.

Abb. 1. Krkavče. 1. Katasterplan mit eingezeichnete Sonda. 2. Grundriß des Gräberfeldes und der Mauern.

Zid D teče paralelno z zidom A. Na severovzhodu se izteče v vogal št. 3. Iz tega izhaja pravokotnica proti zidu A, vendar se ga ne dotika. Ta je v isti osi kakor zid C.

Zid E je jugozahodno ob tlaku, ki je vezan z zidom B in se zdi, da ni povezan z zidovi, ki smo jih opisali do sedaj.

Po pričevanju posestnika Jožeta Lesjaka iz zaselka Hrib pri Krkavčah je v vinogradih južno od parcele 838 še en zid, ki naj bi tekkel paralelno z našimi zidovi A, B in D. Ob stezi, ki teče med parcelami 834/3 in 834/1, 2, 836 in 837 naj bi zavil pravokotno proti severozahodu in tekkel paralelno

z zidom C. Na te zidove so zadeli pri rigolanju vinogradov. Verodostojnosti pričevanja nismo mogli preveriti.

V vsakem primeru se moramo trenutno zadovoljiti z ugotovitvijo, da imamo opraviti s štirimi skupami zidov, ki gradbeniško med seboj niso povezani, oziroma za katere ne moremo reči, v kakšnih medsebojnih odnosih so.

Grobovi:

Pri izkopu naštetih zidov smo naleteli na 12 grobnih jam. Devet jih je ležalo z notranje strani vogala št. 1, eden ob severozahodnem delu vogala št. 3 in drugi v podaljšku osi zidu D (sl. 1: 2).

Grob 1 je bil v zahodnem podaljšku osi zidu D. Imel je oblogo iz lapornatih plošč, ki so ob zahodni strani groba bile zložene v suhi zid, ob vzhodni strani groba pa v nepravilno, večkrat pretrgano vrsto kamnov. Ob pogledu na obe vzdolžni stranici obloge se zdi, da so nekateri kamni bili sestavni del zidu D. Iz tega sledi, da je pokop mlajši od zidu D. V dnu grobne jame nismo našli ostankov zidu D. Časovni odnos groba do zidu je osvetljen tudi z dejstvom, da je graditelj grobne obloge uporabil zid D za izhodišče gradnje: prvič, temeljni kamni na zahodni strani zidu D služijo kot vzhodni del obloge, in drugič, grobna jama je bila izkopana v podaljšku osi obeh zidov, kar govori za to, da je bil zid viden vsaj delno v času, ko so kopali grobno jama. Za to govori tudi obloga pri grobu št. 2.

S postopnim odstranjevanjem »razmetanih« kosti v vrhnji plasti groba je prišel na dan cel skelet z dokaj robustnimi kostmi.

Individuum je bil dolg 1,6 m. Humerus je meril 0,6 m, femur 0,45 m, tibia 0,54 ter acromion 0,55 m. Glava je obrnjena proti jugozahodu ter je stala skoraj pokonci. Obe roki sta bili v hipogastrični legi. Kamni ob glavi in nogah so bili položeni v dno grobne jame, medtem ko je obloga obeh daljših stranic groba bila položena 0,15 m nad dnom grobne jame, tj. v isti višini kot temelji zidu D. Pod opisanim je ležal še skelet št. 2, toda s popolnoma uničenimi srednjimi kostmi. Desna roka je bila v hipogastrični legi. Humerus je zaradi tega odmaknjen od telesa. Desna roka je po vsej verjetnosti bila popolnoma stegnjena, kajti humerus leži tesno ob telesu. Ulna manjka. Od nog so ohranjeni samo spodnji deli kosti. Skelet je bil dolg 1,6 m, humerus 0,26 m, tibia 0,54 m in acromion 0,54 m.

Grobna jama je bila izkopana v gozdni humus (boškarca). Dno grobne jame pa je bilo na laporju. Grob je bil orientiran enako kot zid D.

Ni dvoma, da gre za večkratni naknadni pokop. Dva pokopa sta bila izpričana s skeleti, ki smo jih pravkar identificirali, tretji pa je dokazan z dejstvom, da je obloga ob levi (severni) strani skeleta ležala na razmetanih človeških kosteh. Gre še za najmanj enega, če ne dva starejša pokopa. Poudariti je treba, da ne gre za dvojni ali trojni istočasni pokop, temveč za večkratno uporabljanje iste grobne jame. V grobni jami št. 1 nismo našli nobenih pridevkov.

Grob 2 se je nahajal ob severozahodnem vogalu št. 3 oziroma tesno ob severovzhodnem koncu zidu D. Grob je bil obložen s kosi laporja v obliki elipse. Na teh je ležal slabo ohranjen skelet št. 3, pokrit s skrilmli.

Kosti srednjega dela telesa in glave so bile popolnoma fragmentirane, in sicer tako, da ni bilo mogoče ugotoviti antropoloških mer. Od kosti glave je bila ohranjena samo mandibula ter fragment lobanje. Od mandibule do stopal je bil individuuum dolg 1,3 m, od kolka do stopala 0,83 m. Femur je meril 0,42 m. Kosti noge so bile zelo močno raščene. Hrbtenica je bila v srednjem delu ukrivljena.

Pod že omenjenimi ploščami je bila plast zemlje, debela do 10 cm. V tej je bil kos rimske zidne opeke. Pod to plastjo zemlje sta ležala še dva skeleta, in sicer tako, da se višje ležeči nahaja na levi polovici drugega. Oba individua sta bila po vsej verjetnosti pokopana istočasno. V grobno jamo je bil položen najprej desno ležeči sk. 4.

Skelet št. 4 je bil dolg 1,65 m. Femur 0,42 in tibia 0,36 m, humerus 0,3 m. Roke so bile v hipogastrični legi. Kosti so ohranjene zelo slabo. Glava je bila obrnjena na desno stran. Pod femurji skeleta št. 4 so bile različne kosti nekega bolj zgodnjega pokopa.

Skelet št. 5 je bil dolg 1,65 m. Acromion 0,35 m, humerus 0,29 m, femur 0,45 in tibia 0,35 m. Glava leži na svoji desni strani. Kosti so zelo slabo ohranjene. Grobna jama je bila izkopana v humus ob zidu D. Ob glavi in nogah je bila pokončno postavljena po ena plošča laporja, s spodnjo stranjo pa na dnu grobne jame. Kamni, ki so postavljeni ob vzdolžnih straneh groba, so se nahajali ob robu grobne jame, in sicer 13 cm nad dnom. Za oblogo ob južni strani groba služi zid D. Pri arhitekturi grobne obloge razlikujemo pravokotno osnovo, v kateri sta bila pokopana oba opisana individua, ter eliptično oblogo, ki leži višje kakor plošče znotraj pravokotne osnove. Pri opazovanju te konstrukcije smo dobili vtis, da je eliptična obloga bila namenjena pokopu, ki je bil položen na plošče, ki so pokrivalo skeleta 4 in 5. V grobni jami ni bilo pridakov.

Grob 6. Skelet odraslega individua z zelo gracilnimi kostmi, ki so zelo slabo ohranjene. Obe roki sta bili v hipogastrični legi. Acromion 0,31 m, humerus 0,35 m, ulna 0,22 m, femur 0,46 m. Skelet je dolg 1,6 m. Grobna jama je bila izkopana v ilovico, ki leži globlje od temeljev zidu A.

Kot pridevka sta bila v grobu pasna spona in nož. Oba predmeta sta bila še v prvotni legi, pasna spona na hrbtenici, nož pa v neposredni bližini ob desni strani spona.

1. Železna pasna spona trapezoidne oblike, obe krajši stranici imata kvadraten, vzporednici pa okrogel prerez. Površina spona je pokrita z debelo plastjo rje, ki je mestoma popolnoma zmaličila prvotno površino. Zaradi tega tudi prerezi niso popolnoma jasni. V sedanjem stanju meri spona 5,7 × 6 cm. Inv. št. 1160, T. 1: 1.

2. Železen enorezen nožiček s površino, ki je bila zelo prizadeta od rje. Hrbet je bil najbrž zelo usločen. V sedanjem stanju ohranjenosti je nož dolg 8 ter širok 1,8 cm. Inv. št. 1170, T. 1: 2.

Grob 7. Skelet odraslega individua z zelo gracilnimi kostmi. Glava je obrnjena na desno stran. Obe roki sta bili v hipogastrični legi. Skelet je ležal v smeri SV—JZ. Grobna jama je izkopana v ilovici. Skelet je bil dolg 1,6 m. Acromion 0,26 m, ulna 0,25 m, humerus 0,28 m, femur 0,46 m in tibia 0,37 m.

Na osrednjem delu pasu je ležala železna pasna spona, izdelana v obliki osmice. Prerez je pravokoten, razen pri igli, ki ima ovalnega. Površina zaponke je pokrita z debelo plastjo rje, ki je mestoma zelo nagrizla prvotno ploskev. V sedanjem stanju meri zaponka $3 \times 6,2$ cm. Inv. št. 1161, T. 1: 5.

Grob 8. Skelet je bil pokrit z dvema ploščama laporja. Večja je pokrivala gornji in manjša spodnji del telesa. Zaradi pritiska plošč so bile kosti popolnoma fragmentirane. Glava je ležala na svoji desni strani. Roke so ležale v hipogastrični legi. Ob pasu je ležala železna pasna spona pravokotne oblike z okroglim prerezom daljših in pravokotnim prerezom krajših stranic in jezička. Krajše stranice niso v isti ravni z daljšimi stranicami ter ležijo z ozirom na te pod kotom okoli 45° . Površina zaponke je zelo razjedena ter pokrita z debelo plastjo rje. Inv. št. 1162, T. 1: 4.

Grob 9. Skelet odraslega individua z zelo slabo ohranjenimi kostmi. Roke so bile v hipogastrični legi. Grobna jama je bila izkopana v humusu. Acromion 0,31 m, humerus 0,31 m, ulna 0,26 m, femur 0,46 m in tibia 0,36 m. Skelet je bil dolg 1,6 m.

Kot pridevek smo našli v grobni jami železno pasno spono, nepravilno pravokotne oblike ter s pravokotnim prerezom. Jeziček manjka. Zunanja daljša stranica je ploska in širša od notranje ter usločena. Obe krajši stranici sta usločeni proti notranji strani zaponke. V sedanjem stanju ohranjenosti meri zaponka $3 \times 6,3$ cm. Površina je zelo razjedena ter pokrita z debelo plastjo rje. Inv. št. 1163, T. 1: 5.

Grob 10. Skelet št. 10. Ostanek spodnjega dela skeleta odraslega individua. Kostni so zelo robustne. Femur meri 0,42 m ter tibia 0,34 m.

V grobu je bila, in sicer še najbrž v prvotnem položaju, železna pasna spona polkrožne oblike ter s pravokotnim prerezom. Površina je zelo poškodovana ter pokrita z debelo plastjo rje. V sedanjem stanju ohranjenosti meri spona $3,3 \times 5$ cm. Inv. št. 1164, T. 1: 6.

Grob 11. Skelet št. 11. Odrasel individuum, ki je imel zelo robustne kosti. Kostni roke so popolnoma uničene. Sodeč po ulni, ki je še ostala v prvotni legi, je bila ena roka gotovo v hipogastrični legi. Ulna je bila dolga 0,25 m. Grobna jama je bila izkopana v ilovici. Pod skeletom št. 11 so bile kosti starejših pokopov. Zahodna polovica grobne jame se nahaja na tlaku iz manjših plošč laporja.

V grobni jami je ležala poškodovana pasna spona, ki je prvotno imela najbrž pravokotno obliko. Tri stranice imajo pravokoten, ena od daljših pa okrogel prerez. Slednja je služila prejkone za vodilo igle. Površina spona je zelo nagrizena od rje. V sedanjem stanju meri zaponka $3,5 \times 3,3$ cm. Inv. št. 1165, T. 1: 7.

Grob 12. Skelet št. 12. Odrasel individuum z zelo slabo ohranjenimi kostmi. Desna roka je ležala stegnjena tesno ob telesu, leva pa je bila v hipogastrični legi. Skelet je bil dolg 1,6 m, humerus 0,34 m, ulna 0,24 m, femur 0,45 m in tibia 0,38 m. Grobna jama je bila izkopana v ilovici.

Dno grobne jame leži na »veni«.

V grobu sta kot pridevka, najbrž v prvotnem položaju, ležali pasna spona in nož: 1. Železna pasna spona pravokotne oblike ter s pravokotnim

prerezom. Površina je nagrizena ter pokrita z debelo plastjo rje. V sedanjem stanju meri spona $3,1 \times 3,5$ m. Inv. št. 1166, T. 1: 8.

2. Železen nožiček s poškodovano konico. Hrbet je raven ter pred prehodom v konico usločen. Rezilo je bilo najbrž ravno. Površina je pokrita z debelo plastjo rje. V sedanjem stanju meri nož 8,6 ter je širok 1,4 cm. Inv. št. 1171, T. 1: 9.

V grobu št. 13 sta bila dva skeleta, ki sta ležala eden na drugem tako, da je zgornji ležal na levi strani spodnjega. Glava višje ležečega je počivala na levi klavikuli spodnjega. Spodnji del skeleta je bil pokrit z dvema skrilmama. Desna roka višje ležečega individuma je ležala tesno ob telesu, leva pa je ležala v hipogastrični legi. Oba skeleta sta imela enake antropološke mere: acromion 0,50 m, humerus 0,50 m, ulna 0,25 m, femur 0,46 m in tibia 0,40 m. Skelet je bil dolg 1,58 m. Grobna jama je bila izkopana v ilovico, zahodna polovica te jame je bila pokrita z »veno«.

Ob skeletu je ležala pasna spona polkrožne oblike, vendar brez igle. Prerez obeh krajših stranic je nepravilno trikoten, daljše polkrožne stranice pa ovalen. Površina je nagrizena ter pokrita z debelo plastjo rje. V sedanjem stanju meri zaponka $2,9 \times 3,2$ cm. Inv. št. 1167, T. 1: 10.

Skelet št. 14 je imel zelo gracilne kosti, ki so bile popolnoma uničene. Grobna jama je bila izkopana v ilovico. V zahodni polovici grobne jame je bilo dno na »veni«. Preko leve strani skeleta je ležala pooglenela deska, ki je nismo mogli rešiti.

Na levi strani pasu je ležal poškodovan nožiček z usločenim rezilom ter z usločeno poudarjenim prehodom hrbta v konico. Površina noža je zelo poškodovana ter pokrita z debelo plastjo rje. Inv. št. 1172, T. 1: 11.

Grob št. 15. V grobni jami so brez določenega reda ležale kosti več individuov. Na zahodni strani grobne jame so ležale štiri lobanje, razporejene v trikotnik. Prostor z lobanjami je bil obložen in pokrit s ploščami laporja v obliki skrinje. Grobna jama je bila vkopana v ilovico. Vse kosti v grobu so bile fragmentirane in nobena v prvotni legi.

Grobovi 7, 8, 6, 14, 12 in 13 so bili v eni vrsti ter med seboj vzporedni. Zdi se, da so tudi drugi grobovi, ki so ležali posamično, t. j. 9, 10, 11 in 15, sestavni del neke vrste grobov. Če predpostavimo, da so grobovi 6, 7, 13, 10 in 15 pripadali različnim vrstam grobov, so vrste tekle med seboj vzporedno in skoraj v enaki razdalji, t. j. okoli 3 m. Vrsta grobov 7, 8, 6, 16, 12 in 13 ter grobovi 9, 20 in 11 so bili v prostoru, ki ga omejujejo zidova A in F ter jugozahodni krak vogala št. 1. Grobovi 1, 2 ter 15 so bili izven omenjenih zidov; ker je očitno, da obstoji neki relativen časovni odnos med zidovi in grobovi, je nujno treba nekaj detajlneje analizirati ostanke pričujoče arhitekture ter stratigrafije slojev zemlje in ostankov, ki so ležali nad ruševinami.

V zasipni plasti nad grobnimi jamami je bilo 5 kosov keramike:

1. Fragment ustja in oboda keramične posode, ki je bila izdelana na lončarskem vretenu iz grobe temno sive pečene, s kvarcitnim peskom pomešane ilovice. Površina je nezglajena. Ustje je zavihano močno navzven ter z razčlenjenim robom. Na prehodu v vrat tečeta dve vzporedni rahlo poudarjeni plastični rebri. Fragment meri $8,1 \times 7,9 \times 0,7$ cm. Inv. št. 1158, T. 1: 15.

2. Fragment ustja in oboda keramične posode, ki je bila izdelana na lončarskem vretenu iz temno sive pečene, s kvarcitnim peskom pomešane ilovice. Površina je lepo zglajena. Na prehodu v vrat posode je plitvo vrezana enolinijska valovnica. Fragment meri $5,6 \times 4 \times 0,6$ cm. Inv. št. 1173, T. 1: 14.

3. Fragment oboda keramične posode, izdelane na lončarskem vretenu iz temno sivo pečene, s kvarcitnim peskom pomešane ilovice. Površina je zelo lepo zglajena. Fragment meri $3,6 \times 1,5 \times 0,5$ cm. Inv. št. 1159, T. 1: 12.

4. Fragment oboda keramične posode, ki je bila izdelana na lončarskem vretenu iz temnosive pečene, s kvarcitnim peskom pomešane ilovice. Na koncu so ostanki najmanj dvolinijske valovnice ter dveh plitvih vzporednic. Fragment meri $3,5 \times 2,6 \times 0,7$ cm. Inv. št. 1168, T. 1: 15.

5. Fragment oboda keramične posode, ki je bila izdelana na lončarskem vretenu iz temno sive pečene, s kvarcitnim peskom pomešane ilovice. Ob gornjem robu fragmenta so ostanki večlinijske valovnice. Površina posode je bila zglajena dokaj grobo. Fragment meri $4 \times 4 \times 0,5$ cm. Inv. št. 1169, T. 1: 16.

Izkopane predmete hrani mestni muzej v Kopru.

Prikaz slojev v sondi

Plast obdelovalnega humusa je bila debela 0,45 m. Pod tem je 0,6 m debela plast gradbene sipine, v kateri dobimo fragmente malte, drobce rimske strešne in zidne opeke in manjše kose obdelanega marmorja. Zatem sledijo ostanki zidov, kot smo jih že omenili v uvodu.

Opis zidov:

Zid A povezuje vogala 1 in 2. Zahodna polovica je sorazmerno še zelo dobro ohranjena. Razen temeljev je na dolžini 7,4 m zid ohranjen v višini 0,5 m. Širok je 0,7 m. Izdelan je iz lomljenega apnenca ter povezan z malto, v kateri se nahajajo drobcji starejšega gradbenega materiala. To so fragmenti rimske strešne in zidne opeke, ki je v nekaterih primerih ohranjena tudi do 10×10 cm. Obe lici zidov sta zloženi iz obdelanih kosov laporja. Prostor med obema licema zidov je izpolnjen z drobnejšimi kamni in kosi rimske opeke. Zahodni del zidu A v dolžini 10 m je ohranjen v višino le še 10 cm. Vzhodni del zidu je po svoji strukturi enak zahodni polovici zidu A. Na južnem — notranjem — licu zidu A so nekateri kamni, ki dajejo videz, da so bili povezani s tlakom, čigar del vidimo med zidovoma A in B.

Zid C je južni krak iz vogala št. 2 oziroma pravokotnice, ki z zidom A tvori vogal št. 2. Zid smo odkrili v dolžini 8,9 m, vendar se nadaljuje čez mejo izkopa na južni strani sonde. Podlaga za temelje zidu je široka 0,8 m, sam zid pa 0,7 m. V višino je zid ohranjen 0,7 m. Po načinu izdelave je zid C enak zidu A. Zid C teče vzporedno z južnim krakom vogala št. 1.

Zid B teče vzporedno z zidom A na razdalji 6 m. V sedanjem stanju ohranjenosti je zid dolg 5 m, širok 0,7 m ter ohranjen v višini za 0,5 m. Po gradbenem materialu in načinu izdelave je enak zidu A in C. Zid B je pravokoten na zid C, vendar z njim ni povezan. Razdalja med obema

znaša 2,5 m. Na omenjenem prostoru nismo našli nobenih izrazitih sledov zidanja. Tudi na zahodni strani zid B ni zaključen. Ob zahodnem zaključku zidu B se začneja tlak iz velikih plošč laporja. Tlak je povezan z zidom B. Gornja površina tlaka in krona zidu B se nahajata v isti višini.

Tlak je sestavljen iz obdelanih plošč laporja velikosti $1 \times 0,6 \times 0,2$ do $0,2 \times 0,5 \times 0,2$ m ter pokriva površino $5,8 \times 4$ m. Ugotovili smo že, da je povezan z zidom B, medtem ko povezava z zidom A ni izpričana in je zelo dvomljiva. Tlak je bil skoraj popolnoma raven. Na vseh ploščah so sledovi malte. Na dveh mestih ob zahodnem delu tlaka je še ohranjen gladek, 2 cm debel premaz iz malte, kar nam dovoljuje sklepati, da je vsa površina tlaka bila prevlečena s slojem zglajene malte. Tlak leži na podlagi, ki je zložena iz lomljenca, ki je vezan z ilovico. Na severni, vzhodni in zahodni strani tlak nima pravega zaključka in se je verjetno nadaljeval v pravkar omenjeni smeri. Tlak se je končal ob južni strani ob zidu B ter je bil z njim gradbeno povezan.

Zid D se nahaja severno od kompleksa zidov, ki smo jih do sedaj opisali. Teče vzporedno z zidom A, v razdalji 5,2 m, je dolg 7,8 m, širok 0,5 m, nad temelji pa je ohranjen v višino do 0,5 m. Na jugozahodni strani meji zid D na grob št. 1, na severovzhodni strani pa na vogal št. 3 in grob št. 2. Pravokotno na zid D teče iz vogala št. 3 2,5 m dolg krak zidu. Ta se nahaja v isti osi z zidom C, vendar se z njim ne stika. Med njima je razdalja 0,7 m. Po izdelavi in merah je ta krak zidu D zelo neenoten. Na izhodišču vogala št. 2 je ožji kot ob zaključku pri zidu C, kjer doseže širino 0,6 m. Kljub temu da so na nekaterih kamnih ostanki malte, nam daje zid videz, kot da bi bil izdelan v »suhi tehniki«.

Začasni sklepi o arhitekturi.

Če za izhodišče naših opazovanj o zidovih vzamemo njihov tloris in način gradnje ter upoštevamo lokacijo grobov in njih odnos do temeljev, lahko postavimo ^{ve}töle trditve:

1. Vogala 1 in 2 ter njim pripadajoči zidovi A, C in južni krak vogala 1 predstavljajo neko gradbeno celoto.
2. Grobova 1 in 2 sta mlajša od zidu D. Nastala sta, ko je zid D že nehal biti sestavni del funkcionalno živega gradbenega objekta.
3. Zid B in tlak iz velikih plošč laporja predstavlja povezano celoto, ki je ne moremo povezovati z zgradbo z vogalom 1 in 2.
4. Očitno je, da je zgradba z vogalom 1 in 2 vrinjena med zidova B in D, in sicer v času, ko sta bila funkcionalno že mrtva.
5. Pokopi so možni teoretično tudi po razpadu zgradbe z vogalom 1 in 2 ali pa tudi, preden je bila postavljena.
6. Zelo je verjetno, da zidova B in D sodita k istemu objektu. To bi bilo dokazano, če bi pri nadaljnjih izkopavanjih odkrili kako povezavo, npr. visoki tlak, in sicer na prostoru med zidovoma A in B.

Za časovno in kulturno opredelitev opisanih ostankov arhitekture in grobov je premalo arheološko oprijemljivih elementov, zato ne bi bilo mogoče odveč, da bi dosegli ta cilj, uporabiti nekatere historične podatke. Po ustnem izročilu in po podatkih, ki jih imamo od P. Naldinija, ni no-

benega dvoma, da je na tem mestu stala cerkev sv. Štefana papeža, ki je bila podružnica župne cerkve v Krkavčah. Iz tega sledi, da je ostanke arhitekture, ki smo jih pravkar opisali, šteti kot sestavni del omenjene podružnice oziroma da gre za dve gradbeni fazi celega objekta ali vsaj nekega njenega dela. Pri začasnih sklepih o arhitekturi, pod t. 5, smo omenili možnost, da so bili pokopi izvršeni pred drugo gradbeno fazo ali pa po njej. Ako vzamemo prvo možnost kot delovno hipotezo, moramo pokope postaviti v čas, preden je stala zgradba, ki jo je videl Naldini. Časovni razpon med prvo in drugo gradbeno fazo nam ni znan, vendar za prvo gradbeno fazo ne bomo daleč od resnice, če trdimo, da je nastala v XIV. stol., kajti v istem času, ne že preje, so nastale tudi farna cerkev v Krkavčah in podružnici sv. Mavra in sv. Štefana mučenca. Iz tega sledi, da moramo drugo gradbeno fazo postaviti nekam v čas med nastankom podružnice in pa časom, ko jo je videl in opisal Naldini, t. j. med XIV. in XVII. stol. Druga možnost, t. j. da so grobovi nastali po drugi gradbeni fazi, odpade. Za čas, ki pride v poštev pri tej hipotezi, že vemo, da so pokopavali pri farni cerkvi in kasneje od polovice prejšnjega stoletja pa na prostoru sedanjega farnega pokopališča.

Plano skeletno grobišče v vrstah ob cerkvi ali okoli nje pri zaselku Hrib pri Krkavčah je na skrajni časovni meji dobe, ki bi še lahko interesirala arheologe. Utegnil pa bi biti važen prispevek k proučevanju zgodovine kolonizacijskih tokov na tem področju, če bi skupina grobov, ki je znotraj zidov, postavili v čas pred stavbo z zidom B in tlakom. Po sedanjem stanju raziskovanja te lokacije pa ta možnost še ni izključena.

Izsledki dosedanjih sondiranj v Krkavčah so skoraj pičli, vendar že dovolj tehtni, da terjajo sistematsko raziskovanje.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Skelettgräber in Hrib bei Krkavče

Beim Weiler Hrib nördlich von Krkavče ist an einer Stelle, die vulgo »Grubljice« (oder auch »Pri cerkvi« — bei der Kirche) genannt wird, durch systematische Ausgrabungsarbeiten ein Mauerkomplex samt 15 Skelettgräbern freigelegt worden. Vom Grundriß und von der Bauart ausgehend, und unter Berücksichtigung der Lage dieser Gräber und ihres Verhältnisses zur ausgegrabenen Architektur, läßt sich folgendes behaupten: Die Ecken 1 und 2, die dazugehörigen Mauern A, C und der südliche Schenkel der Ecke 1 stellen ein bauliches Ganzes dar. Die Gräber 1 und 2 sind jünger als die Mauer D; sie sind entstanden, nachdem die Mauer D schon aufgehört hatte, ein Bestandteil lebendiger Architektur zu sein. Die Mauer B und der Estrich aus großen Platten stellen ein Ganzes vor, das sich nicht mit dem Gebäude vereinbaren läßt, welches die Ecken 1 und 2 einschließt. Dieses Gebäude ist nämlich zwischen die Mauern B und D eingeschoben worden, als diese beiden Mauern bereits in Trümmern lagen. Bestattungen sind theoretisch möglich auch noch nach dem Zerfall des Baues mit den Ecken 1 und 2. Die Mauern B und D gehören aller Wahrscheinlichkeit nach zum selben Bau.

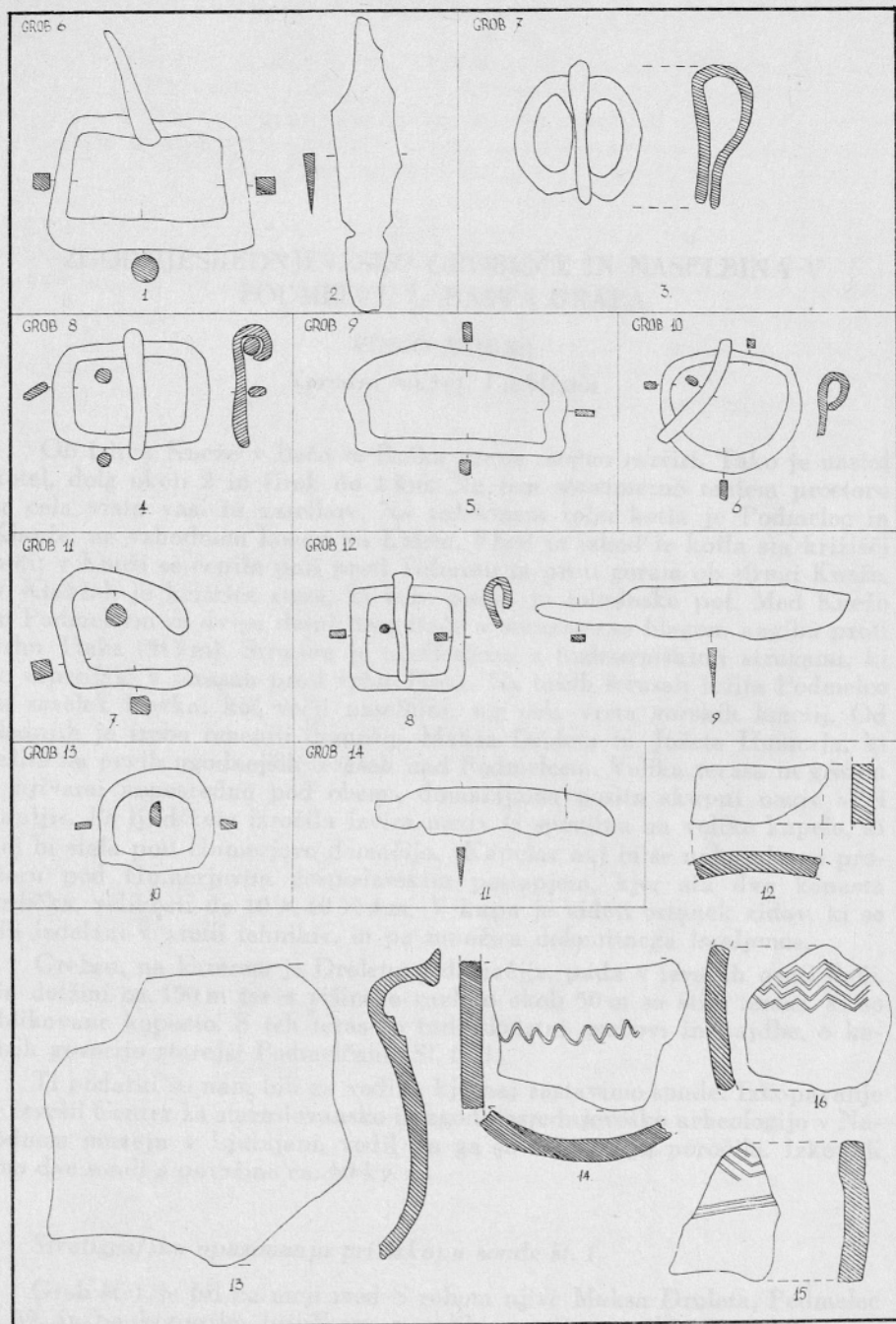
Die Gräber 6, 7, 8, 12, 15 und 14 lagen in derselben Reihe miteinander gleichgerichtet. Es scheint, daß auch die Gräber 9, 10, 11 und 15 — Einzelgräber — zu einer Gräberreihe gehören. Die Gräberreihen lagen parallel ungefähr 3 m voneinander entfernt. Die Gräber 6, 7, 8, 9, 11, 12, 15 und 20 liegen im Raum zwischen den Mauern A, F und dem südwestlichen Schenkel der Ecke 1.

Zur zeitlichen und kulturellen Bestimmung der beschriebenen Architekturreste und Gräber reichen die archäologisch greifbaren Daten nicht aus. Zur Zeitbestimmung könnten uns vorläufig einige Geschichtsdaten behilflich sein. Aus der mündlichen Überlieferung und nach P. Naldini ist uns bekannt, daß an dieser Stelle eine Kirche des Papstes St. Stephan stand, eine Tochterkirche der Pfarrkirche in Krkavče. Daher sind die entdeckten Überreste als zwei Bauphasen dieses Gebäudes anzusehen. Der Zeitabstand zwischen den zwei Phasen ist unbekannt, doch in Anlehnung an Naldini ist der erste Bau ins XIV. Jh. u. Z. anzusetzen. Damit entfällt die Möglichkeit einer Datierung der Gräber in die Zeit nach der zweiten Bauphase, denn zu jener Zeit wurde schon obligat bei der Pfarrkirche in Krkavče bestattet.

Die flachen Skelettgräber in Reihen oder rings um die St. Stephanskirche stammen aus der äußersten Zeitgrenze, die den Archäologen noch interessieren kann. Sie könnten aber ein wichtiger Beitrag zum Studium der Besiedlungsgeschichte dieses Gebietes sein, falls wir die innerhalb der Grundmauern befindlichen Gräber in die Zeit vor der Mauer B und dem mit dieser Mauer verbundenen Estrich ansetzen würden.

Diese Gräberfunde werden wir abermals besprechen, sobald die Gräber und das Material aus den Ausgrabungen des Nationalmuseums in Kortina und Stara vas pri Kortah veröffentlicht werden. Dann wird es auch möglich sein, die Ergebnisse mit dem verwandten Material aus den mittelalterlichen Gräbern im kroatisch-istrischen Raum zu vergleichen.

Die Ergebnisse der bisherigen Forschungen in Krkavče sind dürftig, doch immerhin triftig genug, um eine systematische Ausgrabung zu postulieren.

Krkavče. 1—11 grobne najdbe — Gräberfunde; 12—15 najdbe iz zasipne plasti grobov — Funde aus Aufschüttungsschichte. 1—11 železo — Eisen; 12—15 glina — Ton. 1—15 = 1/2